

«Professor da rumantsch a Friburg è in flot job»

Intervista cun prof. dr. Georges Darms, dall'Universitad da Friburg

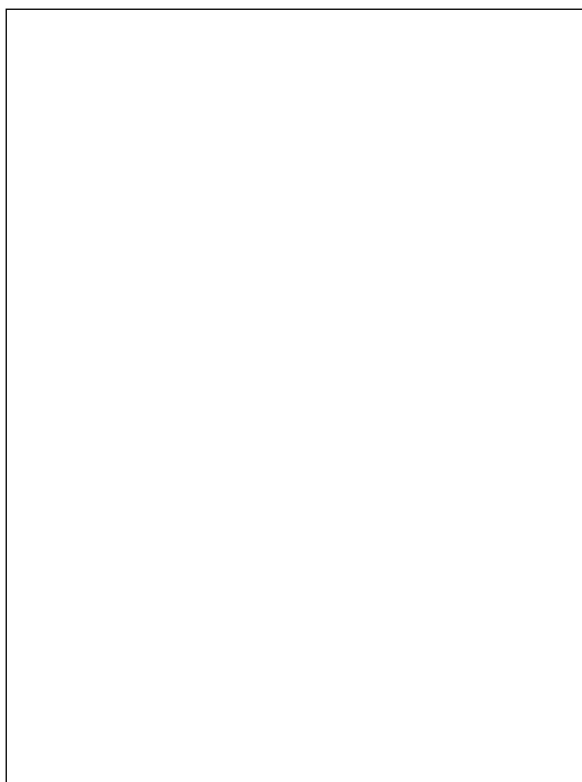
CUN GEORGES DARMS
HA DISCURRÌ LUCAS DEPLAZES/ANR

■ **L'anr ha prendi la chaschun da ses pitschen giubileum da tschentar a professor Darms – che è actualmain er vicerecur da l'Universitad da Friburg – intginas dumondas.**

Nua pon Rumantschas e Rumantschs cumpletar/acquistar lur cumpetenz linguistica rumantscha suenter la scola media (seminari/matura)?

Georges Darms: Ozendi datti tuttina puspè pliras pussaivladads: A las universitads da Friburg, Geneva e Turitg. Ma ins na po betg far tut ils studis pussaivels en tut quellas universitads. Tut ils diploms universitars pussaivels pon ins far be a l'Universitad da Friburg.

Pertge studegian ils blers che vulan emprender rumantsch a l'Universitad da Friburg?

legenda

Tge studis pon els absolver qua a Friburg?

Il rom rumantsch porscha a Friburg tut las pussaivladads da studi ch'i dat insumma a las universitads, davent da scolast secundar sur il licenziat fin al doctorat, e sch'enzatgi vul, pudess el schizunt far ina abilitaziun en quest rom qua a Friburg.

N'èsi betg fitg difficil da preleger qua a l'Universitad da Friburg en ils 5 idioms rumantschs ed anc en il linguatg unifitgà «rumantsch grischun»?

Pel mument fatsch jau mes curs en sursilvan. Fin avant trais onns fissi er stà dal tuttafatg artificial d'als far en in auter linguatg, perquai che jau aveva be students sursilvans. Quest onn èn ils Sursilvans dentant per l'emprima giada

en minoritad en tscherts curs, ed igl ha students da tuts idioms rumantschs, auter che Sutsilvans. Quai pretenda sa chapescha in auter proceder en las leziuns; sche pussaivel resguard jau mintgamai tut ils idioms. Ma sche quai cuntinua uschia, vegn jau er a stuair ponderar il linguatg dals curs, natiralmain ensemen cun ils students.

Datti problems specifics per tgi che studegia rumantsch a Friburg?

Dal puntg da vista da l'universitad na duessi atgnamain dar nagins. Ma il studi da rumantsch sco rom principal è collià obligatoriamain cun la filologia romana u la linguistica franzosa. Omdus roms vegnan instruids per franzos, quai che fa pli e pli difficultads. Quai vegn ins a stuair midar proximamain pervi da la politica linguistica dal chan-

tun Grischun, ma er sin giavisch dals students.

Quest onn èn ils Sursilvans per la prima giada en la minoritad

Vus docis ussa diesch onns a l'Universitad da Friburg. Tge è sa midà durant quests onns?

Quai ch'è il pli legraivel per mai è il fatg, che jau hai uss er Ladins e Surmirans tranter mes students. Quai dat automaticamain enconuschientschas blier pli vastas a tut ils pertutgads, tant als students sco a lur professor. Jau hai uss finalmain ils tant retschertgads «native speakers» (discurriders dal lungatg sco lungatg primar) a disposiziun, quai che levgescha enormamain la perscrutaziun dal linguatg actual. Lura è er il dumber dals students creschì considerablmain, uschia che jau hai uss vairamain in seminari e betg mo singuls che studegian rumantsch. Mo donn, che jau sun gist uss er anc vicerecur, uschia che jau n'hai betg avunda peda per tut.

Dapi 1999 essas Vos vicerecur da l'Universitad da Friburg. Tge munta quai?

Bler memia blera lavur administrativa, memia pauc temp per ils students e naging temp per la perscrutaziun. Ma i na dura pli che in onn e mez. Jau stoss dentant er conceder, che jau hai emprendi fitg blier durant quest temp, ed igl è tuttina er ina experientscha che jau na vulesch betg avair manchentà. Be ch'i

fiss stà meglier, sche jau l'avess pudì far almain 15 onns pli baud, lura avess l'instituziun pudì profitar pli ditg da quai che jau hai emprendi durant quest temp. Ma lura n'era jau anc betg a Friburg.

È la professura rumantscha a Friburg garantida en l'avegnir?

Dal puntg da vista dal budget na duessi dar nagins problems. Il problem vegn dentant ad esser d'avair insatgi a disposiziun ch'ademplescha las cundiziuns formalas per ina professura en bundant 10 onns. Per dir co che jau schess a mes students: Professor da rumantsch a Friburg è vairamain in flot job; jau al poss be cussegliar.

Tge paja il chantun Grischun per quels che studegian rumantsch a Friburg?

Finalmain hai jau ils «native speakers»

Be quai ch'el paja per tut ils auters students en tut las universitads svizras, damai nagut supplementar.

Co caracterisais Vos las relaziuns tranter ils docents e las studentas ed ils students qua a Friburg?

Segiramain n'èn ellas betg fitg formalas en quest rom. Fin avant pauc temp era jau cun tut ils students per «ti», ma uss vegn la differenza da vegliadetgna tranter mai e mes students adina pli gronda, uschia ch'els na gughegian betg pli dad er dir «ti» a mai. Jau vegn deplorablmain a stuair midar quai insacura il proxim temp per puspè esser sin il medem stgalim sco els.

Rumantsch porscha a Friburg tut las pussaivladads da studi

I dat segiramain pliras raschuns. I dat per exempel gia ina tscherta tradiziun da studegiar a Friburg, almain davart dals Sursilvans. Ma la raschun principala è bain, che l'Universitad da Friburg n'è betg mo la suletta universitad, nua ch'ins po er studegiar rumantsch tant en rom principal sco en rom lateral per il diplom da scolast secundar, mabain il sulet lieu insumma, nua ch'ins po far quai. Var la mesadad da mes students fa lu era il diplom da scolast secundar, almain per cumenzar.